

Hildakoaren solasak

Luis Maria MUJICA

Fermin Olaskoaga zurgina, pinuz eginiko hilkutxa bizkarrean duela, sartu da gelan. Kaxilda neskameak baldarki itxi dizkit begiak. Hala ere, ezkerreko begiaren betiletatik, sare mehe baten zehar bezala, inguruko mugimendu, aliene, sasi-negar, errezo eta beste katramilak jarraitzen ditut¹.

Kaxildak ispilua hurbildu dit ezpainetara, oraindik arnas aztarnarik ba ote dudan ziurtatzearren. Ispilua ez da zipitzik lurrundu. Bai, ongi hila nago ene neskame eta ingurukoentzat...

Eguzkiaren izpiak bertikalki sartzen dira gelako goi lehioetik nire betarte, kokots, bular, sabel, belaunburu eta orkatiletara, argizko tira bitxiak marraztuz. Argiunetan nabarmen gelako hautsa, eta xomorro eta eulien hegadak.

Itxuraz, oso serio eta zurrun gelditu naiz hilda, ezen eta bisitariek halako muzina egiten dute ni ikustean aitaren bat egin ondoren. Xingola dut loturik hanketan, eta zapi zuria kopetan. Joxepa Sastrenekoa, Leona Arriolakoa, Anastaxia Istilletakoa eta Madalena Albarorenekoa (ai, nere ametsetako Madalena kuttuna!) hemen daude alboan arrosarioa eta letania zaluak latinezko ele-mele gaitzetan esaten.

Urbedeinkatua duen basoa ere, erramu-orriaz, aldamenean daukat. Anastaxiak ur-tanta ugariak bota dizkit gorpu gainera, astitsu. Kasu, tanta bat ezkerreko begira erori zait, bestea sudurrera —eta

---

(1) Ipuin honek Durangoko udaletxeak eraturako JULENE AZPEITIA lehiaketako lehen saria irabazi zuen 2002. urtean.

sudurrekoak azkura gisako ukitua egin dit ("Nolatan diot azkura? Zer esaten ari naiz. Ez al nago, bada, ongi hilda...?").

Madalenak, berriro, ene galtzetara so egin du. Itxuraz, eztaletan jantziriko galtza beltz-urdinok oraindik aspaldiko arraia mantentzen dute. Madalenarekin orde, Iñaxirekin ezkondu banintzen ere, nire lehen andregai paregabea Madalena izan da. Berak ongi daki. . . Madalenak zenbatetan ez zizkidan, emaztearen ezjakinean, bere izter limuriak, bular oparoak, beso luze-linealak, kadera sentsuala ukitzen utzi... ("Baina, zertara datoz oroipen guzti horiek baldin orain ongi hilda banago?").

Fermin zurginak ene gorpua hilkutxan astokiro sartu du. Ez izan dudarik, Fermin beti astoa izan da bizitza guztian. Une honetan ezin zitekeen bestela portatu... Itxuraz, nire eskuok ez dute kaxa beltzean eroso sartu nahi; ezta oinok ere. Zurgin astazakilak jo egin nau galtzarbeetan eta ezkerreko saihetsean. Kolpe batez behartu du ene gorpua zerraldora, hankaz zapaldu ene zilbor-gaina sabela hazita daukadalako. Zurginaren aurpegiak "alu honek, hilda gero ere, setati, kaskailu jarraitzen dik!" esan bide du... Betazalak hatz baldar eta lodikotez berriz itxi dizkit. Astoa!

Euli batek nire kokotsetik leporako bidea korritzen du. Gero sudurzuloetara igotzen da, eta ondoren ezker masailako arrasto itsusiarren zimurretan gelditzen. Berriro, azkuratxo bat susmatu dut... ("Baina, zelatan azkuratxoa? Ez al nago, bada, ongi hilda...?").

Gelan *mater amabilis*, *mater admirabilis*, *mater boni consilii* gisako otoitzak entzuten ditut nagi. Ur bedekatuaren zipritinek orain nire zerraldo oholak bustitzen dituzte ("Madalena, zu bai zinela maxusta eta dultzea... Zelako astinaldiak zenituen nirekin! Ia beti gona urdinez jantzia hurbiltzen zintzaidan. Hatzak zuriak zenituen, masailak sagarrezko usain basatiz eta ezkerreko titi ondoan orin bitxia -niretzat arras apartekoa zena...-. Iñaxi nire emazteak (Jainkoak zeruan ukan dezala!) ez zuen jakin, ezta susmatu ere, biluzik ezagutu zintudala. Emaztea ez zitzaidan inoiz larrugorri argitan entregatu... Madalena, zu bai, orde!").

Hilkutxaren zirrikitu batetik ikus dezaket orain Madalenak sila nolatan hartzen duen, eta esertzen den. Hemendik errepara ditzaket bere belaunburu sendoak, izter zuri-zoztorrak, kaderaren limuritasu-

na... Madalenak, oraindik, berrogehita zortzi urte baino ez ditu, eta xarma ederreko anderea dago ("Ze koño hil naiz, bada, hain goiz...?") .

Anastaxia, letaniak amaituta, *Oremus, concedenos famulos tuos, quaesemus...* delakoa murmurikatzen hasi da *latinez*, nahiz berak jakin ez, esaera zaharrak dionez. Ingurukoek, beste behin, ur bedeinkatua bota didate hilkutxaren gainera.

Ondoan entzun dudanez, goizeko bederatzi eta erdiak omen ziren hil nintzenean. Estanix, ene iloba, arrosario bukaeran azaldu da. Kaxildak berehala pentsatu du: "Gazte arraio honek, ze kristo egiten din hemen, osaba ez baitin azken bost urte hauetan hiru aldiz ere bisitatu...! Itxuraz, heredentzia usnatzen din urrutitik. Heredentzia osoa, ordea, nerea dun, urte anitzetan bere neskame leiala izan naizelako...!".

Estanix ilobak Kaxildari hilkutxa irekitzea agintzen dio, *osaba mai-tea* azkenekoz ikusi nahi duela eta. Kaxildak amorrazioz so egiten dio, baina eskatua betetzen.

Hil-kutxaren tapakia jaso eta ilobak ene betartea ikustean:

–Osaba sano hilda dagoela uste al duzue? Ahoa zerbait zabalik dauka; ezkerreko begian halako irriñoa du...

–Letxes! Isilik egon hadi! Nola egonen duk bizirik!

Kaxildak, segidan, bere bai tan –eta inork ez antzemateko moduan–: "Nik bart eman nioanan belar pozointsuzko katilukadaz, prezeski, hil beharra zeukanan", "Nik ziuiri eta irakabelar txarrez egin nion zukuaz ez zitekeen besterik gertatu...", "Aluak, hainbeste urte-tan berari zerbitzen egon eta, ia diru guztiak Madalena eme lizun, bargasta, urdanga horrekin parrastatu dizkin...", "Ez zegon eskubiderik horretarako".

Orain salvea eta kredoa Aita Santuaren asmoetara errezatu dituzte Anastaxiak eta beste atsoek, errezoen murmurioa gela honetako isilunean adierazgarriagoa eginez.

Niri, gaur, hil egin ez banintz ferira zekorra saltzera joatea tokatuko zitzaidan. Diru harekin Madalenaren gutxia bereziak beteko nituen, baina, zoritxarrez, alferrik izan da guztia... Oraindik, bada, ez dakit garbi hil naizen ala hil egin nauten... Kaxildak herenegun eginiko

taloa primerakoa zegoen; oraindik areago txorizoa, baina bart gauen eman zidan belar-zukua, koño, oso mikatza eta arraroa zen!

Une batez, *Eternam habeas requiem* eta *Absolve, queesumus, Domine, animam famuli tui...* gisakoak entzuten ditut sotana luze eta beltzez jantziriko gizon baten ahotik. Negar-zotin batzuk ere aditzen dira ene ondoan.

Nire emazte Iñaxi, azken urteotan, urritz makila bezain zimel zegoen. Oheratzean ez zituen galtzerdiak kentzen, ezta azpigona ere. Ni oraindik gizon sendo, bortitz, osasunjario nengoen. Orain, berriz, zurrun eta mugiezin ("Nola ez haiz egongo itxuragabe, bada, lelo hori?", "Ahantzi egin al zaik guztiz hilda hagoela eta ezin haitekeela jadanik mugi...?", "Esan, zergatik lotu dizkidate xingolez ostikoka oinok?", "Zer uste dute, behin hilda, hasiko naizela, ausaz?" "Besoak, belaunak, dabilkidan hankak tenk dauzkat...", "Begietan euli aspergarria ere ezin dut uxatu...").

Madalena, orain, kadiratik zutitzen ikusten dut. Nire heriotzak ez dio galdu ohizko xarma eta kolorea. Ausaz, heredentzian du amets. Badirudi alproja izan naizela dioela, bere arrimoan dena parrastatu dudalako ("Gizon bezala ez du inoiz apartekorik balio izan... Eskasa izan da"). Bera ere haserre da nerekin. Aski da bere ezpainetan erreparatzea. Ze muzindural!

Iñaxi zenak, berriz, beste mundutik (ni, orain, itxuraz, bi munduen erdian natza...) "erruki haut" dasaيدا. "Nora joan haiz hortik barrera arima erratiaz? Sukaldean, ukuiluko ganbeletan, teilatu er-tzean ibiltari sumatzen diat hire arima... Noiz hator hona?". *Pater noster qui est in coelis...*

Leihoa irekitzen da, bat-batean, haize-bolada zakarra sortu da. Nire hilkutxa ondoko bi kandela itzali dira. Leihatiletan kolpetxoak, kristaletan dardarizoak entzuten dira. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie...*

Paisaiaren lilura ez da apaldu ni hiltzeagatik... Zuhaitzak orritan, zuhaiskak ihintzetan, atariko jeranioak loretan daude, beste egunetan bezala. Behin eta berriz, esan nien, bada, Arizkondietako haritzei ni hil-egunean makurtu egin behar zirela, berdin bideko ezpondari, leherturik, lurrera etorri behar zuela eta Latseta errekarari uholdez gainezka egiteko jalgi nion. Lepazuri behiari nire ehorte-egunean esne-

rik ez emateko iragarri nioni gaur, ordea, hamabi litro-esne hustu ditu bertzara. Denak eskergabeak, sentimengabeak izan dira nirekin.

–Madalena, masusta horrek, esaiozu Lepazuriri bihar, behintzat, esnerik ez emateko. Berdin Latseta errekarari. Urak plazaraino bota ditzala herritarrek “zergatik gertatzen da hau guztia?”, gutienez, galdegin dezaten.

Kaxilda, ezin dut ikusi atariko intxaurrondoa lehen bezain sendo eta orritsu. Edonork esango luke etxeko nagusia, hil orde, ezteietan dagoela.

Orain Leona Arriolakoa zutitzen da, elizarako bidean jartzearren. Azkeneko doluak ematen ditu. Nori, ordea?

–Sentitzen dut biziki– diotsa Madalenari begiak ia lurretik jasotzen ez dituela. Eta, gero, ezpainak apenas mugituz –murmurikatuz bezala– bere gisara erasten: “Alferrik zaude errezatzen, Madalena. Orain ordaindu beharko ditu zerraldokoak zurekin eginiko ohakeria guztiak...”, “Ziur nago Iñaxi emazteak ez dizkiola barkatuko mundu honetan eginiko ezkontzahanasteak”.

Madalenak haserre bezala so egin dio atso lotsagabeari, pentsatua sumatu bailion. Leonak berriro: “Ohartu naiz leihoa haize-boladaz zazpi aldiz ireki dela. Iñaxiren arima ingurutik dabil, antza”.

“Ferminen arimak ez du atsedunik –oraingoan Joxepa Sastrenekoak bere baitan– “Zuen bekatua desestali da. Haragikeria lizunak ez ezik, Ferminekin odolkidekeriak egin dituzu, Madalena, Ferminen arreba borta baitzara”, “Infernua merezi duzue. Zuen bekatuek nekez ukanen dute Jainko handiaren barkazorik, senideen arteko haragikeriaz anaia kondenatu duzulako betirako...”, “Irten zaitetz gela honetatik, joan zaitetz hemendik Intxisuren kobazuloraino”.

Madalena zurbil jarri da, hormetako karea baino zuriago. Berehala ohartu da bere anaia naizen honekin eginiko bekatuaren ikaragarriaz, eta negarrez hasi da.

On Prudentzio apaizak azken aldiz sartzen du hisopoa ontzian, eta ur-igurtziak nire zerraldora eta inguruko sudurretara banatzen, errezo ulergaitzak esanez.

Segidan, inguruko hiru gizon sendokote eta iloba Estanix nire zerraldo astuna mugitzen, eta besagainetara altxatzen, hasi dira elizarako bidean. Madalenak, zinez, aurpegi txarra dauka, gelako gehienek igarri dituztelako Leonaren salaketak. Nik, noski, banekien Madalena nire arreba borta zela, baina, berak ez... Horretaz, ez du intzestozko bekaturik egin ezjakinean zegoelako.

Azkenean, elizarantz naramate. Bideko potxingoetako igelek kantua eten egiten dute ni igarotzean. Kaxildak, dagoeneko, teilatutik kendu du teila gorria nire arimak goiko bidea erosoago ukan dezan, baina nireak ez du irtenbide egokirik izanen zerurantz. Bekatu larregi egin dut bizitzan. Inñaxi engainatu dut. Baita Madalena nire arreba gajoa ere.

On Prudentzio apaizari elizako sermoian Jainkoa aita dela esaten entzuten diot, eta gizonen bekatuak, burdin gorria bezain gorriak izan arren, Jaunak gure akats guztiak xahutzen eta zuritzen dituela bere urrikalmendu azkengabea... Nik, lehenengo aldiz, esperantza apur bat sentitzen dut, eta kanposanturako prest jartzen naiz lurretik sortua naizenez lurrera itzultzeko.

Perizene baserrian Kaxilda neskame gajoa bakarrik geratu da, hiletara joan gabe, bazkaria bost apaiz eta hamabi ahaideentzat prestatu behar baitu.